

Економіка

УДК 336.767

Рекуненко Ігор Іванович

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумський державний університет*

Рекуненко Игорь Иванович

*доктор экономических наук,
профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Сумской государственной университет*

Recunenko Igor

*Doctor of Economics Sciences,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Sumy State University*

Басова Юлія Вікторівна

*студент магістратури
Сумського державного університету*

Басова Юлия Викторовна

*студент магистратуры
Сумского государственного университета*

Basova Yuliia

*Student of Master of the
Sumy State University*

**ТРАКТУВАННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ
ТРАКТОВКА И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ
ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ**

TRACKING AND THE CURRENT STATE OF INVESTMENT POTENTIAL OF UKRAINE

Анотація. У статті представлено сутність поняття «інвестиційний потенціал» різними науковцями та запропоноване авторське трактування даного поняття. Визначено основні фактори, що впливають на формування сприятливого інвестиційного клімату в країні. Проведено дослідження інвестиційних капіталовкладень в Україну протягом останніх років. Проаналізовано українські регіони та галузі діяльності в які найбільше було вкладено інвестиційних коштів. Складено список країн-інвесторів, що протягом останнього року найбільше інвестували в українську економіку.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат.

Аннотация. В статье представлены сущность понятия «инвестиционный потенциал» различными учеными и предложена авторская трактовка данного понятия. Определены основные факторы, влияющие на формирование благоприятного инвестиционного климата в стране. Проведено исследование инвестиционных капиталовложений в Украину в течение последних годов. Проанализированы украинские регионы и области деятельности в которые наиболее было вложено инвестиционных средств. Составлен список стран-инвесторов, которые в течение последнего года больше всего инвестировали в украинскую экономику.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный потенциал, инвестиционный климат.

Summary. The article presents the essence of the concept of "investment potential" by different scholars and proposes the author's interpretation of this

concept. The main factors that influence the formation of a favorable investment climate in the country are determined. Investment in Ukraine was conducted during in recent years. The Ukrainian regions and areas of activity in which the largest investment was invested was analyzed. A list of investor countries has been drawn up, which over the last year has invested the most in the Ukrainian economy.

Key words: *investment, investment potential, investment climate.*

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки важливим для будь-якої країни є наявність інвестицій. Обсяг інвестицій, що можуть бути залучені державою, залежить від її інвестиційної привабливості. Тому, велику роль для розвитку будь-якої країни має її інвестиційний клімат. Залучення іноземних інвестицій свідчить про стабільність, надійність та розвиток держави. Дане питання є надзвичайно актуальним для України, так як конфлікт на Сході країни та нестабільна ситуація в державі призвели до зменшення інвестиційних капіталовкладень з інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом, все більшої актуальності набуває дослідження інвестиційного потенціалу країни. Провідні зарубіжні та вітчизняні вчені, серед яких: Гавришків І. [1], Іващук І. [3], Гуткевич С. [2], Струніна В. [11], Козаченко Г. [7], Антіпов О. [7], Момот Т. [9], Кучерук Г. та Вовк О. [8] та інші займалися вивченням даного питання. Проте, не існує єдиного підходу до визначення поняття «інвестиційний потенціал» та залишається багато невирішених питань, що змушує проводити додаткові дослідження в даному напрямку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити сутність поняття «інвестиційний потенціал» та фактори, які впливають на його формування. Проаналізувати стан інвестиційного клімату в Україні, кількість останніх інвестиційних надходжень в країну, в які регіони та в які галузі найбільше вкладають інвестори свої кошти.

Виклад основного матеріалу. Залучення іноземних інвестицій свідчить про стабільність, надійність та розвиток держави, якій потрібні внутрішні резерви розвитку, не відкидаючи можливості зовнішньої інвестиційної підтримки. Тому, на сьогоднішній день важливу роль для розвитку будь-якої держави відіграє її інвестиційний клімат – одна із найважливіших інституційних категорій у державній та регіональній економічній політиці. Створення сприятливого інвестиційного потенціалу є надзвичайно актуальним питанням і для України.

Інвестиційний клімат та інвестиційний потенціал є поняття взаємопов'язані. Слово «клімат» в інвестиційній сфері виникло не випадково, адже добре підходить до комплексної сукупності факторів, завдяки яким суб'єкти різного рівня виграють конкурентну боротьбу за ресурси. Так і в сьогоднішній час спостерігається рух гігантських сум капіталу з одного світового регіону в інший. Інвестиційний потенціал характеризує привабливість регіону для створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення зовнішніх інвестицій.

Проблему інвестиційної привабливості країни і сам термін «інвестиційний потенціал» вивчали і досліджували в різні часи. Однак трактування даного поняття має безліч варіацій. Так, І. Іващук характеризує інвестиційний потенціал сукупністю факторів, що включає в себе стан економіки, соціально-економічну стабільність, рівень розвитку законодавчої бази, інвестиційної інфраструктури, продуктивних сил, валютну та фіскальну політики, стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку, статус іноземного інвестора [3, с. 73-74].

С. Гуткевич вважає, що інвестиційний потенціал – це інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу [2, с. 78]. В. Струніна трактує дане поняття як певну сукупність факторів, таких як політичні, соціально-економічні, соціально-культурні, організаційно правові та

географічні, наявність яких може зацікавити або відштовхнути інвестора [11, с. 13].

Група вчених Г. Козаченко, О. Антіпов, О. Ляшенко та Г. Дібніс констатують, що інвестиційний потенціал являє собою сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [7, с. 9].

Т. Момот вважає, що дане поняття представляє собою рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного об'єкта, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки [9, с. 118].

Досить цікавою є думка В. Матвеева, що визначає інвестиційний потенціал як набір умов, інтелектуальних та матеріальних благ, які забезпечують інвестиційну діяльність і обмежують частку ризику інвестування. Г. Кучерук та О. Вовк визначають його як організовану сукупність внутрішніх і зовнішніх економічних можливостей, які створюють умови для розвитку та реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства в сфері інвестиційної діяльності; сукупність необхідних ресурсів і можливостей для здійснення інвестиційної діяльності й досягнення цілей розвитку підприємства [8, с. 6].

Узагальнивши існуючі підходи вчених щодо визначення сутності поняття «інвестиційний потенціал» найбільш вдалим і повним, є симбіоз понять, що можна викласти наступним чином: це сукупність певних політичних організаційно-правових, соціально-економічних та географічних показників, на які зазвичай звертає увагу інвестор, аналізуючи та приймаючи рішення щодо найвигіднішого капіталовкладення своїх коштів.

Інвестиційний потенціал обумовлює існування відповідного інвестиційного клімату, тобто певні сприятливі чи несприятливі умови середовища для залучення зовнішніх інвестицій (рис. 1).

Однією з умов подальшого трансформаційного розвитку економіки України є пошук нових шляхів залучення інвестиційного капіталу для забезпечення перспективного розвитку економіки України. Інвестиційний клімат країни являється індикатором, що свідчить про успіх економічної політики як на макро-, так і на мікрорівнях. Тому існує стандартний мінімум вимог, виконання яких дозволяє визначити інвестиційний потенціал як сприятливий: стабільна загальноекономічна і політична ситуація; законодавча база; наявність розвиненої інфраструктури, покликаної забезпечити ефективний інвестиційний процес.

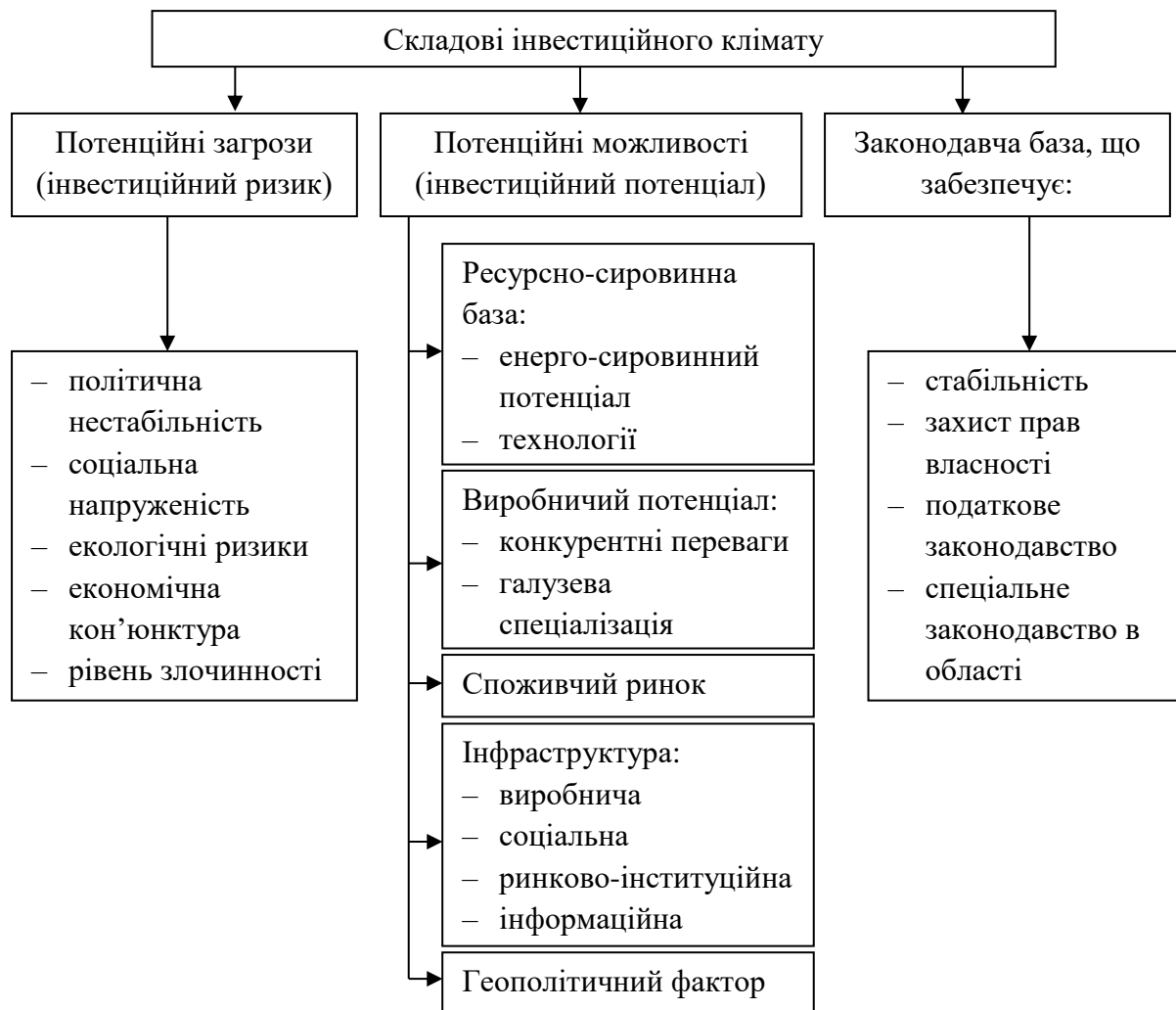

Рис. 1. Схема потенційних передумов і небезпек інвестиційного середовища

Існують спеціалізовані структури, такі як ЗМІ, державні органи, банки, консалтингові компанії та корпорації, що займаються оцінкою та розробкою рейтингів інвестиційного потенціалу різних країн. Серед визнаних авторитетів в цій області можна назвати: Institute for Management Development; The Economist; Fortune; Arthur Andersen; Standart & Poor's; Moody's. В Україні оцінка та моніторинг інвестиційного потенціалу країни здійснює Державна служба статистики України.

В Україні протягом останніх п'яти років спостерігається покращення ситуації із залучення іноземних інвестицій в економіку держави (рис. 2), зокрема у порівнянні з 2014 роком, проте обсяги залучених інвестицій нині не відповідають тому рівню, якого реально потребує економіка [11, с. 279]. В Україні звучить багато оптимістичних заяв щодо залучення інвестицій, в травні 2018 року був ухвалений закон, спрямований на залучення іноземних вкладень в українську економіку. Однак війна на Донбасі, повільне просування реформ, складність ведення бізнесу в країні відлякують потенційних фінансових донорів.

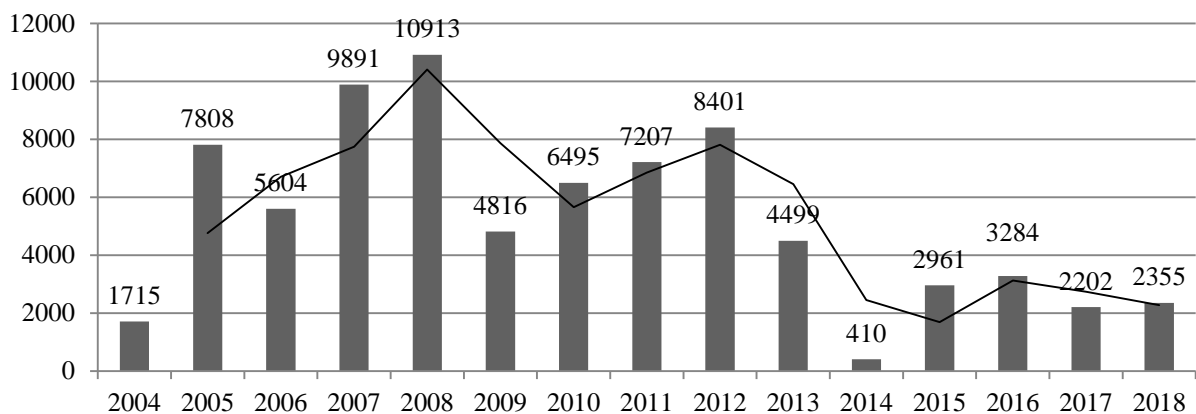

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції в Україні (млн. дол. США)
Джерело: складено на основі даних джерела [100]

Згідно з даними Державної служби статистики у 2010 році в економіку країни влили 6 млрд 495 млн. дол. іноземних коштів. Пік прямих інвестицій припав на 2012 рік, коли сума вкладень перевищила позначку в 8 млрд дол. Провальним для інвесторів став 2014 рік, коли суми

прямих надходжень впали рекордно низько. Щоправда, наступного року інвестори вклали в Україну 2 млрд 961 млн. дол. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на кінець 2018 року склав 2 млрд. 355 млн. дол. США.

Інвестиції, як будь-яке вкладення коштів, має давати віддачу. Для бізнесу, в першу чергу, це отримання прибутку. Для регіону – це вирішення соціально-економічних питань: зростання зайнятості, збільшення заробітної плати, поліпшення умов проживання. Обсяг розподілу капітальних інвестицій у розрізі регіонів України за 2018 рік зображено на рисунку 3 [4].

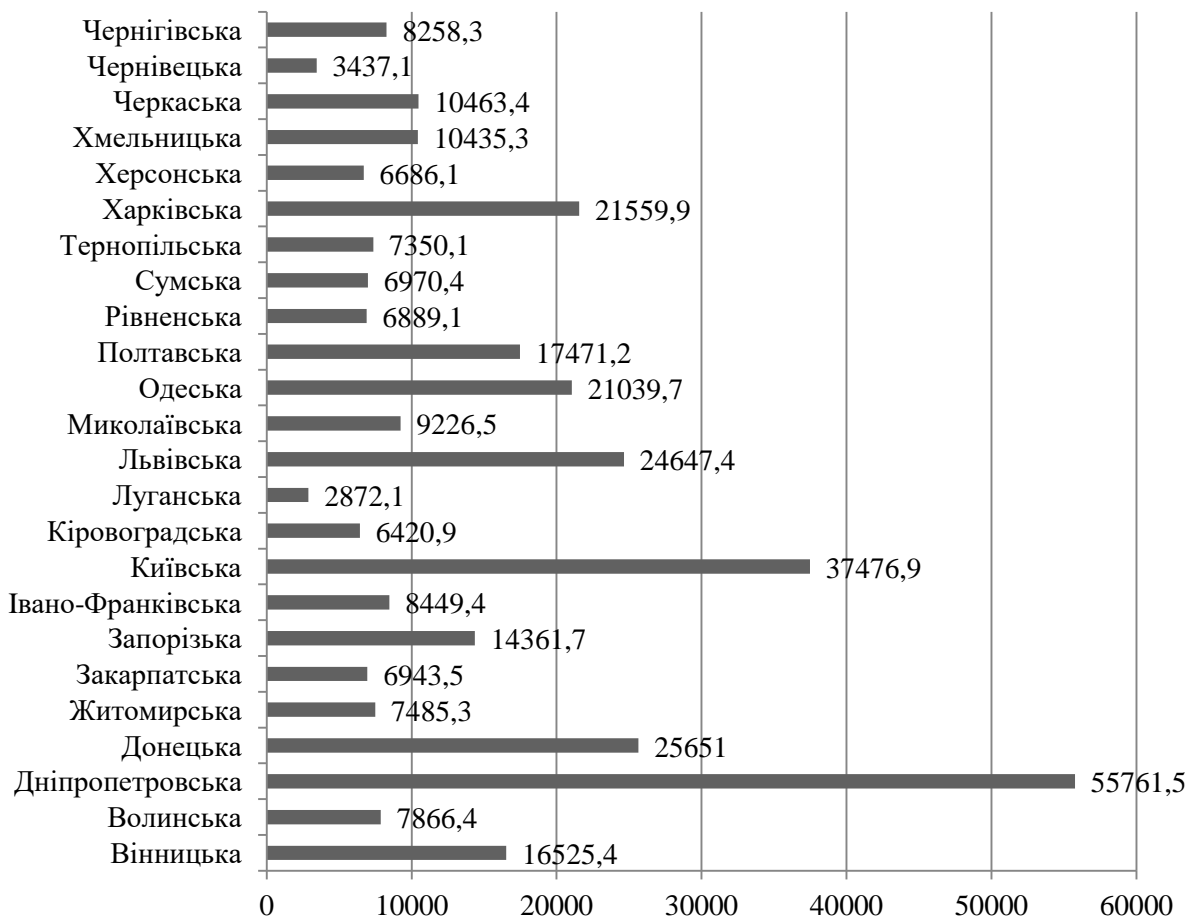

Рис. 3. Обсяг капітальних інвестицій за регіонами у 2018 році, млн. грн.

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини у Донецькій та Луганській областях

Джерело: складено на основі даних джерела [4]

Лідером виступає Дніпропетровська область із загальним обсягом інвестицій у сумі 55761,5 млн. грн. На другому місці Київський регіон та окремо м. Київ, де інвестується 182093 млн. грн. Найгіршу позицію сьогодні займає Луганська область з 2872 млн. грн. Чернівецька область, на жаль, теж залишає бажати кращого, так як займає другу позицію з кінця що свідчить про низьку інвестиційну привабливість даної області. Держстат також зазначає, що нерезиденти за перше півріччя поточного року збільшили вкладення в Україну на \$1,26 млрд. грн., водночас вилучивши \$0,28 млрд. грн.

Привабливість України як інвестиційного об'єкта характеризується тим, що найбільша частка загального обсягу інвестицій у 2018 році припадає на промисловість, а саме 33% від загального обсягу інвестиційних вкладень. Ще 29,4% припадає на фінансову та страхову діяльність (рис. 4).

Рис. 4. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за січень-грудень 2018 року, у % до загального обсягу в країні

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини у Донецькій та Луганській областях

Джерело: складено на основі даних джерела [4]

Найбільша частина іноземних інвестицій була спрямована у промисловість – 33% від загального обсягу. Частки інвестицій в оптову та роздрібну торгівлю, а також ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів складає 16,7 %, операції з нерухомим майном – 12,4%, та фінансова і страхова діяльність – 10,9 %. Тобто найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення і зорієнтовані на внутрішнє споживання.

Залучати інвестиції в економіку держави, звичайно ж, вигідніше, ніж брати кредити. Однак все ті ж, звичні для України фактори, такі як корупція, нестабільність валюти й гальмування реформ, відлякують іноземних інвесторів. Проте, у 2018 році обсяг залучених інвестицій піднявся у порівнянні з попереднім періодом, Україна навіть піднялася в рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass зайнявши 82 місце у рейтингу індексу використання ресурсів [5].

Найбільшу частку інвестицій в економіку країни надходять від нерезидентів із усього світу, яким належить понад 80% загальної суми прямих інвестицій. Тому представляємо топ 10 країн-інвесторів, що вкладають капітал в національну економіку (табл. 10). За 2018 рік всього в Україну надійшло 32 млрд. 291 млн. дол. США прямих інвестицій. Основним інвестором з усіх країн світу, який вкладає в українську економіку є Кіпр, що становить 27,5% від усієї суми інвестицій. Друге місце посідають Нідерланди обсягом інвестицій 21,87%. Більшість країн-вкладників є членами Європейського Союзу: Велика Британія, Німеччина, Швейцарія, Франція, Австрія. Сьоме місце займає держава-агресор Російська Федерація – 1008 млн. дол. США (3,12% всіх інвестицій).

Керуючі компанії більшості українських металургійних і гірничо-збагачувальних заводів зареєстровані в таких офшорних країнах як Кіпр і Нідерланди.

Таблиця 1

Топ-10 країн-інвесторів в економіці України на 31 грудня 2018 року

№	Країна	Обсяг інвестицій	
		млн. дол. США	у %
1	Кіпр	8 879,5	27,50
2	Нідерланди	7 060,9	21,87
3	Велика Британія	1 955,9	6,06
4	Німеччина	1 668,2	5,17
5	Швейцарія	1 540,7	4,77
6	Віргінські Острови (Брит.)	1 311,4	4,06
7	Російська Федерація	1 008,1	3,12
8	Австрія	1 005,6	3,11
9	Франція	636,0	1,97
10	Польща	593,9	1,84
Весь Світ		32 291,9	100

Джерело: складено на основі даних джерела [4]

Розвиток економіки і стабільність валютного курсу, а також соціальні гарантії держави безпосередньо залежать від бізнес-середовища та сприятливого інвестиційного клімату. Якщо говорити про український бізнес, то варто відмітити, що сьогодні в Україні достатньо ресурсів для розвитку інвестиційного потенціалу, зокрема, частина підприємств розширює ринки, виходячи на рівень Східної Європи. В країні все більше розвивається інвестиційна інфраструктура і розширюється спектр інвестиційних пропозицій. У 2019 році уже починають працювати такі новітні інвестиційні проекти і стартапи [5]:

→ Продаж активів для реалізації проекту видобутку сапоніту в Хмельницькій області та виробництва сапонітового борошна: галузь – добувна промисловість, вартість інвестицій – \$1 749 948;

→ Ферма з вирощування равликів для подальшої реалізації як в Україні, так і в країнах ЄС: галузь – сільське господарство, вартість інвестицій – \$385 000;

→ Виробництво хімічних реагентів для застосування в нафтогазовій галузі: галузь – нафтохімічна промисловість, вартість інвестицій – \$100 000;

→ Сервіси мікро онлайн-кредитування POZIKA.COM.UA та CASH24.COM.UA: галузь – фінансова діяльність, вартість інвестицій – \$400 000;

→ Залучення інвестицій в проект розширення рейдового терміналу в Очакові: галузь – транспорт і складське господарство, вартість інвестицій – \$64 700 000;

→ Будівництво заводу з виробництва електробайків Delfast: галузь – машинобудування, вартість інвестицій – \$6 500 000;

→ Академія розвитку дитини Kinder – проект приватного дитячого садка на території котеджного селища NobleVille (Київська область): галузь – освіта, вартість інвестицій – \$327 000.

Україна має досить вагомий економічний потенціал, тому є країною з вираженим простором для інвестиційної діяльності. Передумовами формування сприятливого інвестиційного клімату є насамперед географічне положення України, яке сприяє інвестиційним потокам завдяки її близькому розташуванню щодо Європи та Центральної Азії. Україна також має досить великий природно-ресурсний потенціал країни, має потужний експортний потенціал, має родючі землі, які дають високу врожайність. Практично 60% сільськогосподарських угідь розміщені на високородючих чорноземах. А також вагомим фактором є сприятливий клімат, який дозволяє займатися сільським господарством на всій території країни. Незважаючи на ряд перерахованих переваг України серед інших держав, інвестиційна привабливість країни залишається на низькому рівні.

Україна може і повинна ставати більш інвестиційно привабливою для міжнародного бізнесу. Проте розкриття інвестиційного потенціалу

України потребує поступового позбавлення негативних явищ у економічній та політичній діяльності країни. Існують фактори, які заважають інвесторам вкладати кошти в економіку України:

- політична та правова нестабільність;
- корупція та тіньова економіка;
- недосконала законодавча база;
- бюрократичні бар'єри;
- відсутність гарантій з боку держави;
- зростання рівня інфляції;
- жорстка податкова система;
- повільна окупність капіталу й отримання прибутків;
- недостатня захищеність інвесторів та розвитку інвестиційної інфраструктури.

Низький рівень інвестицій в Україну також пояснюється фактором війни на Сході країни, адже існує великий ризик для інвесторів, зокрема вони стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються в час збройного конфлікту й військової окупації.

Ці та інші проблеми дуже гостро стоять у період сьогоденної фінансово-економічної кризи й їхнє якнайшвидше розв'язання забезпечить ефективне надходження вкладень в економіку держави [1, с. 223].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, для досягнення високого інвестиційного потенціалу України, а також для підтримки високого іміджу країни на міжнародній арені, необхідно провести ряд послідовних і виважених заходів з боку держави і уряду.

Іноземні інвестиції можуть принести величезну користь для економічного розвитку країни, допоможуть вирішити економічні проблеми, тому залучення інвесторів необхідно і виправдано. Для підвищення інвестиційного потенціалу країни потрібно виконати комплекс

заходів з боку держави і уряду і, адже Україна має потужний продуктивний потенціал і тому сконцентрувати зусилля на реалізації своїх конкурентних переваг.

Література

1. Гавришків І.Р. Сучасні проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну / І.Р. Гавришків // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 222–223.
2. Гуткевич С. Формирование инвестиционной привлекательности аграрного сектора экономики: дисс. доктора экономических наук: спец. 08.07.02 «Экономика сельского хозяйства» / С. Гуткевич; Национальный научный центр. – К., 2004. – 384 с.
3. Іващук І. Мотиваційні фактори формування інвестиційного клімату регіону / І. Іващук // Фінанси України. – 1998. – № 1. – С. 72–77.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
5. Іноземні інвестиції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.slovoidilo.ua/2018/03/09/infografika/ekonomika/inozemni-investyciyi-ukrayini-skilky-7-rokiv-vklaly-ekonomiku>
6. Капітальні інвестиції у 2018 році [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=66fee7bd-72dd-4f91-9af3-c6a5bbc9515f&title=KapitalniInvestitsiiU2018-Rotsi>

7. Козаченко Г. В. Управління інвестиціями на підприємстві / Г. В. Козаченко, О.М. Антіпов, О. М. Ляшенко, Г. І. Дібніс. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.
8. Кучерук Г.Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Г.Ю. Кучерук, О.М. Вовк // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 5. – С. 6-7.
9. Момот Т.В. Інвестиційна привабливість акціонерного товариства: удосконалення сучасних методик оцінки / Т.В. Момот // Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. – 2005. – № 4(34). – С. 117–122.
10. Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018>
11. Струніна В. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату в Україні / В. Струніна // Економіка України. – 2001. – № 9. – С. 11-16.

References

1. Gavrishki I.R. Modern problems of attraction of foreign investments in Ukraine / I.P. Gavrishkov // Sustainable development of the economy. – 2013. – № 1. – P. 222-2223.
2. Gutkevich S. Formation of investment attractiveness of the agrarian sector of the economy: diss. Doctor of Economics: Specialty. 08.07.02 Economy of agriculture" / S. Gutkevich / National Science Center. – К., 2004. – 384 pp.
3. Ivashchuk I. Motivational factors of formation of investment climate of the region / I. Ivashchuk // Finances of Ukraine. – 1998. – № 1. – P. 72-77.

4. Investments in foreign economic activity [Electronic resource] / Official website of the State Statistics Service of Ukraine – Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Foreign investment in Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/09/infografika/ekonomika/inozemni-investyciyi-ukrayini-skilky-7-rokiv-vklaly-ekonomiku>
6. Capital investment in 2018 [Electronic resource] / Official website of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. – Mode of access: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=66fee7bd-72dd-4f91-9af3-c6a5bbc9515f&title=KapitalniInvestitsiiU2018-Rotsi>
7. Kozachenko G.V. Investment management in the enterprise / G.V. Kozachenko, O.M. Antipov, O. M. Lyashenko, G. I. Dibnis. – K.: Libra, 2004. – 368 pp.
8. Kucheruk G.Yu. The economic justification of the integrated assessment of the investment potential of the airline / G.Yu. Kucheruk, O.M. Wolf // *Economy. Finances. Right.* – 2008. – № 5. – P. 6-7.
9. Momot T.V. Investment attractiveness of a joint-stock company: improvement of modern methods / T.B. Momot // *Manager. Bulletin of the Donetsk State University of Management.* – 2005. – № 4(34). – P. 117-122.
10. Foreign Direct Investment [Electronic resource]. – Access mode: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018>
11. Strunina V. Ways of Improving the Investment Climate in Ukraine Strunina // *Economy of Ukraine.* – 2001. – № 9. – P. 11-16.